

Соцька Ю. І.
*аспірантка, кафедра банківської справи,
Одеський національний економічний університет, Україна;
e-mail: jsotskaya@gmail.com*

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ КЛАСТЕРНОГО АНАЛІЗУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ

Анотація. Визначено сутність та особливості кластерного аналізу. Запропоновано методологічні підходи до формування алгоритму проведення кластерного аналізу конкурентоспроможності банків України. Побудовано чотири кластери банків, визначено їх специфіку; для кожного з кластерів запропоновано стратегії, впровадження яких будуть сприяти підвищенню конкурентоспроможності банків. Доведено необхідність формування конкурентних переваг на засадах стратегічного управління процесами розвитку інноваційних банківських продуктів.

Ключові слова: банк, кластер, конкурентоспроможність, конкурентні переваги, стратегія, прогнозування, банківський ринок.

Формул: 1; рис.: 1, табл.: 4, бібл.: 10

Sotska Y. I.
*postgraduate of the department of banking
Odessa National Economic University, Ukraine;
e-mail: jsotskaya@gmail.com*

METHODOLOGICAL BASIS OF CLUSTER ANALYSIS OF THE COMPETITIVENESS OF UKRAINIAN BANKS

Abstract. Current conditions of the banking system of Ukraine are determined by the structural imbalances in the economy and its financial sector, resulting of a permanent increase in problem loans and their reserves, the lack of foreign investment, the problems with borrowed resources on the domestic market, that increases competition in the banking market and shows the need to develop and implement strategic management of the bank's competitiveness.

In the article the essence and features of the cluster analysis were defined. The author suggested the methodological approaches for formation of the cluster analysis of Ukrainian banks and formed four cluster of banks, determined their specificity, for each of the clusters proposed the strategy, the implementation of which will enhance the competitiveness of banks.

The novelty of our investigation in the formation of the algorithm of cluster analysis of competitiveness of modern banks in Ukraine and developing the recommendations for implementation of the strategies of management by the development processes of competitive advantages of banks in the financial market. The results of cluster analysis help to determine the competitive position of each bank, depending on the cluster to which it belongs. In addition, the performed clustering of banks helps to determine the competitiveness of each bank the more correct because it was made with three relative indicators that reflect the results of banks in different directions, and therefore, these indicators are better than absolute values.

Using methodological guidelines of cluster analysis of banks' competitiveness provides the implementation of quality strategic management methods aimed to obtaining of competitive advantages in the banking market and gives the opportunity for the bank management ensure optimal proportion between supply and demand for banking services and thereby solve perspective and current tasks of rationalization of processes of providing banking services and creating conditions for strengthening the competitiveness of domestic banks in the financial market.

Keywords: bank, cluster, competitiveness, competitive advantages, strategy, forecasting, banking market.

Formulas: 1; fig.: 1, tabl.: 4, bibl.: 10

JEL Classification: G 21, D 41.

Соцкая Ю. И.
аспирантка, кафедра банковского дела,
Одесский национальный экономический университет, Украина;
e-mail: jsotskaya@gmail.com

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ КЛАСТЕРНОГО АНАЛИЗА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ БАНКОВ УКРАИНЫ

Аннотация. Определены сущность и особенность кластерного анализа. Предложены методологические подходы формирования алгоритма проведения кластерного анализа конкурентоспособности банков Украины. Построено четыре кластера банков, определена их специфика, для каждого из кластеров предложены стратегии, внедрение которых будет способствовать повышению конкурентоспособности банков. Доказана необходимость формирования конкурентных преимуществ на основе стратегического управления процессами развития инновационных банковских продуктов.

Ключевые слова: банк, кластер, конкурентоспособность, конкурентные преимущества, стратегия, прогнозирование, банковский рынок.

Формул: 1; рис.: 1, табл.: 4, библи.: 10

Вступ. Сучасні умови розвитку банківської системи України, зумовлені структурними диспропорціями в економіці та її фінансовому секторі, наслідком яких є постійне збільшення обсягів проблемних позичок та резервів за ними, відсутність зовнішніх інвестицій, проблеми з запозиченням ресурсів на внутрішньому ринку, що посилюють конкуренцію на ринку банківських послуг та свідчать про необхідність підвищення конкурентоспроможності банків. Ефективне вирішення зазначених проблем залежить від створення відповідних умов як для розвитку економіки, так і для банківського сектору. Тому виникає необхідність провести аналіз конкурентного середовища банків, результати якого дозволять визначити умови та цілі подальшого розвитку як окремого банку, так і банківської системи, та побудувати ефективну конкурентну стратегію.

Конкурентоспроможність банку характеризує його позицію на фінансовому ринку, яка визначається на засадах сучасних методів аналізу його місця (рангу) у конкретній групі банків або у банківській системі, одним з яких є кластерний аналіз. Визначення груп банків України за рівнем їх конкурентоспроможності є важливим та актуальним напрямком дослідження для формування засад стратегічного управління подальшим розвитком банків.

Аналіз досліджень та постановка завдання. Метою наукового дослідження є визначення конкурентоспроможності банків України на засадах кластерного аналізу. Завдання наукової роботи полягає у розробці методологічних засад кластерного аналізу для визначення рівня конкурентоспроможності вітчизняних банків, виявлення особливостей кожного з побудованих кластерів та формулювання шляхів підвищення конкурентоспроможності банків.

Новизна дослідження полягає в формуванні алгоритму проведення кластерного аналізу конкурентоспроможності сучасних банків України та розроблення рекомендацій щодо впровадження стратегій управління процесами розвитку конкурентних переваг банків на фінансовому ринку.

Результати досліджень. Кластерний аналіз у дослідженні конкуренції на банківському ринку є одним з фундаментальних складових методів сучасного аналізу діяльності банків. Термін «кластерний аналіз» вперше запропоновано у 1939 році К. Трионом. Перші публікації з методології проведення кластерного аналізу з'явилися у середині ХХ сторіччя [1, с. 44]. А з початку ХХІ сторіччя кластерний аналіз використовується науковцями та практиками все більш активно. Це обумовлено розвитком нових комп'ютерних технологій, появою потужної обчислювальної техніки, активізацією процесів використання статистично-математичних методів аналізу, постійним збільшенням кількості чинників, що використовуються в моделях

тощо. Кластерний аналіз є засобом угруповання багатовимірних об'єктів. Він заснований на представленні результатів окремих спостережень точками відповідного геометричного простору з подальшим виділенням груп як "згустків" цих точок [1, с.4]. Фактично кластерний аналіз являє собою угруповання об'єктів, однак його головною відмінністю від звичайного угруповання є те, що кожен кластер містить схожі об'єкти, які різко відрізняються від об'єктів з інших кластерів [2, с. 242].

Отже, кластерний аналіз – це багатовимірна статистична процедура, що виконує збір даних, які містять інформацію про вибірку об'єктів, а потім упорядковують об'єкти в порівняно однорідні групи. Головне призначення кластерного аналізу – розбиття великої кількості досліджуваних об'єктів і ознак на однорідні у відповідному розумінні групи або кластери. Це означає, що вирішується завдання групування даних і виявлення відповідної структури в ній.

У нашому дослідженні здійснюється кластеризація банків України на основі методу кластерного аналізу - К-середніх для визначення однорідних груп за ознакою «конкурентоспроможність» на ринку банківських послуг. Застосування кластерного аналізу не вимагає попередніх знань щодо показників, що аналізуються, тому завдання кластерного аналізу зазвичай вирішується на початкових етапах дослідження, коли немає достатньої інформації. Її рішення допомагає краще зрозуміти природу аналізованих об'єктів [3, с. 138]. Основний вид завдань, які вирішує алгоритм К-середніх – наявність припущень (гіпотез) відносно кількості кластерів, при цьому вони мають бути різними настільки, наскільки це можливо. Вибір кількості «k» може базуватися на результатах попередніх теоретичних досліджень або інтуїції.

Отже, об'єктом кластеризації у дослідженні є банк. Кожен банк описується вектором (показників):

$$X = \{x_1, x_2, \dots, x_p\} \quad (1)$$

Компоненти x_1, x_2, \dots є окремими показниками, що характеризують банк. Кількість характеристик p визначає розмірність простору характеристик. Будь-яке багатовимірне спостереження може бути геометрично інтерпретовано у вигляді точки в p -мірному просторі. Геометрична близькість двох або декількох точок в цьому просторі означає приналежність цих точок до одного кластеру. Для вирішення завдань кластерного аналізу конкурентоспроможності банків необхідно визначити послідовність дослідження, яка наведена на рис.1.

Перший етап проведення кластерного аналізу конкурентоспроможності банку – розробка алгоритму виконання поставленого завдання. Особливістю цього етапу є вивчення можливостей кластерного аналізу для послідовного вирішення завдання цього підрозділу. Визначення особливостей та методів кластерного аналізу дозволило перейти до другого етапу дослідження: вибору методу кластеризації та метрики відстань.

Другий етап кластерного аналізу – вибір методу кластеризації та метрики відстань. На цьому етапі було визначено найбільш раціональний метод кластеризації для дослідження конкурентоспроможності банків – метод k-means (К-середніх), який відноситься до неієрархічних. Особливістю методу є ітеративний процес стабілізації центроїдів кластерів. У середині кожного кластера повинні виявитися «схожі» об'єкти, а об'єкти різних кластерів повинні відрізнятися. У нашому дослідженні об'єктами є вітчизняні банки. Характеристиками кластера можна назвати дві ознаки: внутрішня та зовнішня однорідності.

Дослідження здійснювалось програмою «STATISICA 6» за допомогою функції «кластерний аналіз». Цей метод дозволяє виконати завдання визначення кількості кластерів банків на засадах економічної інтерпретації процесів конкуренції вітчизняних банків на ринку. У нашому дослідженні ми використовуємо метрику – «Евклідова відстань». У процесі кластерного аналізу здійснюється розподіл дослідженої множини банків за певною кількістю показників на однорідні групи. Важливою практичною цінністю цього методу аналізу є те, що на його засадах можливо здійснювати групування не тільки по одному, або декілька параметрам, а й по певній кількості як абсолютних так і відносних показників [4].

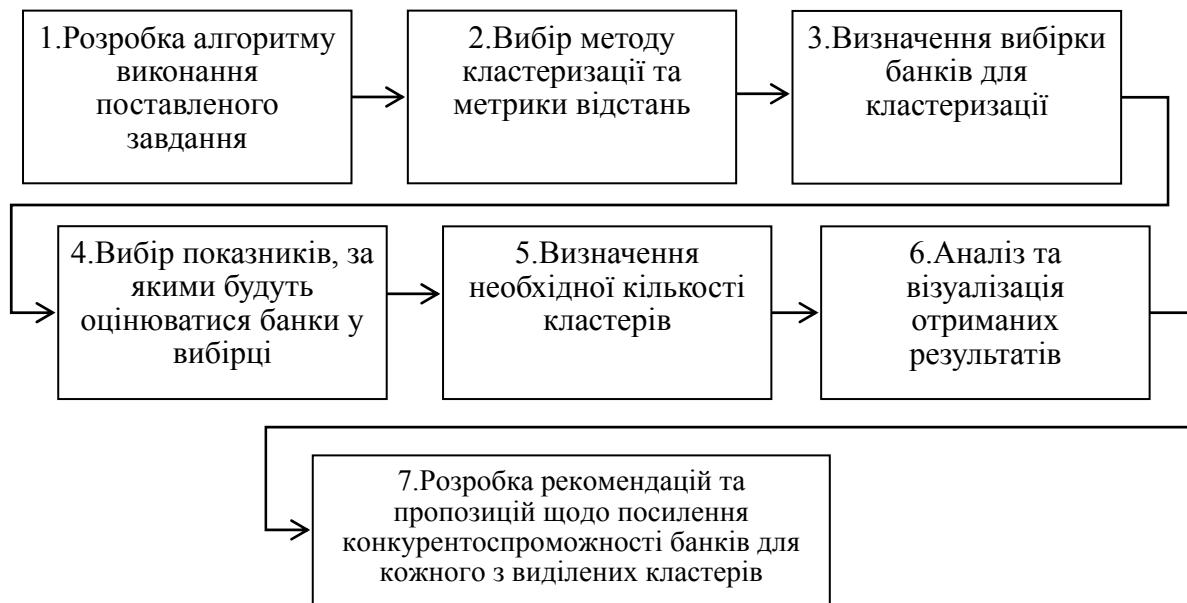

Рис.1. Схема алгоритму проведення кластерного аналізу конкурентоспроможності банків. Побудовано автором за даними [4, с. 242; 5, с. 342].

Дослідження здійснювалось програмою «STATISICA 6» за допомогою функції «кластерний аналіз». Цей метод дозволяє виконати завдання визначення кількості кластерів банків на засадах економічної інтерпретації процесів конкуренції вітчизняних банків на ринку. У нашому дослідженні ми використовуємо метрику – «Евклідова відстань». У процесі кластерного аналізу здійснюється розподіл дослідженої множини банків за певною кількістю показників на однорідні групи. Важливою практичною цінністю цього методу аналізу є те, що на його засадах можливо здійснювати групування не тільки по одному, або декілька параметрам, а й по певній кількості як абсолютних так і відносних показників [4].

Третім етапом проведеного аналізу є визначення кількості банків, показники яких будуть використані при аналізі конкурентоспроможності банків України. У вибірку увійшли 163 банки, які за даними НБУ функціонували на 01.04.2015 року [6-9].

Четвертим етапом кластеризації є формування інформаційної бази вихідних даних, які необхідні для визначення конкурентних позицій вітчизняних банків на ринку банківських послуг. У дослідженні використано статистичну інформацію щодо результатів діяльності вітчизняних банків, яку надає Національний банк України.

Оскільки банки у своїй діяльності орієнтовані на залучення вільних грошових коштів фізичних та юридичних осіб для їх подальшого розміщення, найгостріша конкурентна боротьба за клієнтів спостерігається на депозитному та кредитному сегментах ринку банківських послуг. Тому, щоб побудувати кластери, визначимо основні показники діяльності, що характеризують результати діяльності банків з клієнтами на зазначених сегментах ринку.

Для оцінки конкурентоспроможності банків та проведення раціональної кластеризації банків такі вітчизняні вчені, як Я. Вовк та С. Урусова, пропонують аналізувати діяльність банків на ринку позичок та депозитів. У дослідженні нами було доповнено рекомендовані показники діяльності банків, а саме, запропоновано використання показників, що характеризують надійність банків на ринку (захищеність пасивів банку капіталом). Отже, у дослідженні нами було використано три групи показників, які, на наш погляд, характеризують їх конкурентні позиції на ринку банківських послуг, зокрема:

1. Показники, що характеризують стабільність ресурсної бази банків: частка строкових коштів суб'єктів господарювання у зобов'язаннях; частка строкових коштів фізичних осіб у зобов'язаннях.

2. Показники, що характеризують надійність банків на ринку (захищеність пасивів банку капіталом): частка балансового капіталу у пасивах; частка статутного капіталу у пасивах.

3. Показники, що характеризують кредитну діяльність банків: частка проблемних позичок у кредитному портфелі; частка високоліквідних активів у загальній сумі активів; відношення коштів клієнтів до суми наданих позичок; частка позичок в іноземній валюті у кредитному портфелі.

Проведений аналіз дозволив нам виділити три основні показники діяльності, за якими можна здійснити кластерний аналіз конкурентних позицій банків: частку високоліквідних активів у активах банку (ВЛА/А), показники відношення балансового капіталу(БК/П) та статутного капіталу (СтК/П) до пасивів (залучених та запозичених коштів банку, крім капіталу). Отже, проведене дослідження підтверджує гіпотезу, що саме рівень захисту запозичених кредитних ресурсів банку капіталом визначає та захищає конкурентні позиції банків на ринку.

П'ятим етапом кластерного аналізу є визначення кількості однорідних груп банків. У результаті проведеного кластерного аналізу сформовано 8 кластерів.

Шостим етапом нашого дослідження є подальша інтерпретація результатів отриманих кластерів та візуалізація отриманих результатів. Як було зазначено вище, після отримання та аналізу результатів можливе корегування обраної метрики та методу кластеризації.

Отримані результати кластерного аналізу конкурентоспроможності банків України на ринку вимагають подальшої інтерпретації, дослідження та вивчення властивостей і характеристик банків для можливості точного опису сформованих кластерів. Аналіз значущості конкурентних позицій банків на ринку банківських послуг, дозволив згрупувати банки в 4 кластери.

Результатом аналізу запропонованих кластерів буде визначення позиції кожного банку стосовно стратегічних конкурентів та розподіл банків-конкурентів на такі групи, як: банки-лідери, що утримують провідні конкурентні позиції на ринку; банки – прямі конкуренти (претенденти на лідерство); банки – потенційні конкуренти (банки-послідовники); банки – аутсайдери [10, с.253].

Банки перших двох кластерів за фінансовими результатами мали прибуток за перший квартал, тоді, як банки 3 та 4 кластерів отримали збиток. Це також пояснюється низькою активністю та навіть відсутністю кредитного портфелю у перших двох кластерах, а отже, і відсутністю необхідності формування резервів під активні операції, що впливає на прибуток банку. Результати кластерного аналізу, відображено у таблицях 1 – 4.

Таблиця 1

Склад та особливості першого кластеру банків України за даними на 01.04.2015 р.*

Кластер	Групи банків	Банки	Діапазони значень часток, %:		
			ВЛА/А	СтК/П	БК/П
1 (13 банків)	1	-	-	-	-
	2 (1)	Родовід банк	3,18	143,39	38,26
	3	-	-	-	-
	4 (12)	Банк Укропспілка, Смарт банк, Фінанс банк, Банк Інвест -траст, Банк Центр, Вектор банк, Коміндустріал банк, Банк Альпарі, Банк Портал, Банк Гефест, Український банк розвитку та реконструкції	0,97-28,26	66,22-118,12	58,11-99,87
		Держзембанк	94,09	94,46	91,79

* Джерело: Розраховано автором за статистичними даними [6-9]

З наведеної табл.1 видно, що, частка статутного та власного капіталу у пасивах є значною (найбільші значення склали 118,12 та 99,87%% відповідно), а частка високоліквідних активів складає 28,96%.

Більшу частку розміщених коштів складають позички юридичним особам, але тільки в національній валюті. З іншого боку, занадто високі значення обсяги показників кредитної діяльності банків цього кластеру вказують на низьку диверсифікацію активних операцій банків та, відповідно, низьку конкурентоспроможність на банківському ринку. Банки цього кластеру за конкурентоспроможністю є аутсайдерами на вітчизняному ринку банківських послуг, тому, на наш погляд, необхідно прийняти заходи щодо виведення цих банків з ринку або розробку конкурентної стратегії їх розвитку, при чому, для них пропонується перш за все розробку та впровадження стратегій з управління активами і пасивами.

Банки другого кластеру, які є так званими прямими конкурентами (див. табл.2) здійснюють більш активну діяльність на ринку банківських послуг.

Таблиця 2

Склад та особливості другого кластеру банків України за даними на 01.04.2015 р.*

Кластер	Групи банків	Банки	Діапазони значень часток,%:		
			ВЛ/А	СтК/П	БК/П
2 (19 банків)	1	-	-	-	-
	2	-	-	-	-
	3 (2)	БТА банк, Діві банк	6,53-8,86	32,9-51,81	31,73-52,94
	4 (17)	Унікомбанк, Банк 3/4, Юніон стандарт банк, Банк Богуслав, Класик банк, Укрбудінвест банк, Неос банк, КСГ банк, Банк Альянс, Банк Конкорд, Банк Народний капітал, Промислово – фінансовий банк, Кристал банк, Банк Велес, Банк Земельний капітал, Кредитоптима банк	1,27-26,96	17,44-46,08	32,37-76,85

* Джерело: Розраховано автором за статистичними даними [6-9]

Як видно з даних табл. 2., частка високоліквідних активів у загальному обсязі активів у банків цього кластеру складає 1,27-26,96 %%, що майже співпадає з аналогічним показником банків першого кластеру. Частка статутного та власного капіталу у пасивах є значною (найбільші значення склали 46,08 та 76,85 відповідно). Банки цього кластеру ведуть більш активну діяльність, але частка відрахувань до резервів під активні операції в них дуже велика, тому необхідно застосувати заходи щодо погашення проблемних позичок.

Отже, банки цього кластеру за конкурентоспроможністю є банками-послідовниками. Вони значно поступаються лідерам за розміром ринкових позицій, не мають належних ресурсів для претензій на лідерство та не здатні потіснити лідерів. Саме тому дані банки наслідують їх поведінку та з метою збереження власних ринкових позицій приймають ринкові умови, які диктують лідери. Банкам цього кластеру рекомендується впровадження конкурентної стратегії лідерства на основі зниження витрат за рахунок покращення якості кредитного портфеля.

Аналіз особливостей банків третього кластеру свідчить про наступне (див.табл.3).

Таблиця 3

Склад та особливості третього кластеру банків України за даними на 01.04.2015 р.*

Кластер	Групи банків	Банки	Діапазони значень часток, %		
			ВЛА/А	СтК/П	БК/П
1	2	3	4	5	6
3 (22 банки)	1	-	-	-	-
	2	-	-	-	-
	3 (6)	Правекс-банк, Банк Кліринговий дім, Банк Міжнародний інвестиційний капітал, Піреус Банк, Кредит Європа банк, Акцент банк	31,47- 45,64	2,58- 56,71	3,08- 17,88
3 (22 банки)	4 (16)	ТК кредит банк, Банк Новий, Експрес-банк, Комінвест банк, Інтгеразбанк, Банк Розрахунковий центр, Апекс-банк, Оксі банк, Мотор-банк, Вернум банк, Банк Український капітал, Банк Авангард, Рада банк, Банк Фінансовий партнер, Банк Фамільний, Фінекс банк	30,23- 90,24	6,38- 50,21	3,69- 50,34

* Джерело: Розраховано автором за статистичними даними [6-9]

Як видно з даних табл. 3, більша частка банків, що входять до III кластеру складається з невеликих банків IV групи (за класифікацією НБУ), в яких значно висока частка ВЛА в активах банків (найбільші у представників 3 групи – 45,64%, а у 4-ї – 90,24%). Частка статутного та власного капіталу у пасивах окремих банків є достатньою для захисту зобов'язань (найбільші значення склали 50,21% та 50,34% відповідно), але найменші значення цих показників складають 6,38% та 3,69% відповідно.

За показником конкурентоспроможності банки цього кластеру належать до претендентів на лідерство, які поступаються лідерам за розміром ринкових часток у сегментах залучення коштів, але високий рівень капіталізації дозволяє їм претендувати на лідерство в кредитному сегменті національного ринку банківських послуг. Банкам цього кластеру пропонується впроваджувати стратегії зростання за рахунок розвитку інноваційних продуктів і послуг та стратегій концентрації.

Особливістю останнього, четвертого кластеру є те, що вся перша група банків увійшла до четвертого кластеру (табл. 4).

Як видно з табл. 4, до IV кластеру входять усі банки першої та більша частка другої групи банків за розміром активів, тобто, крупні банки. До банків-лідерів першої групи (за класифікацією НБУ) відносяться ПриватБанк, Укрексімбанк, Ощадбанк, Промінвестбанк, Сбербанк Росії тощо, в яких найвища частка ВЛА в активах банків складає майже 34%. У банків-лідерів другої групи (Креді Агріколь банк, Банк Фінансова ініціатива, Банк Південний, Ингбанк Україна, тощо) цей показник складає 25,7%, у банків третьої групи (Банк Восток, Прокредіт банк, Банк інвестицій та заощаджень, Український професійний банк, тощо – 45,64%, а найбільші значення показника «частка ВЛА в активах банків» у представників четвертої групи – 91,24%. Частка статутного та власного капіталу у пасивах окремих банків є достатньою для захисту зобов'язань (найбільші значення склали у банків першої групи – 41,87%), але найменші значення цих показників складають 0,7% у банків другої групи.

Таблиця 4

Склад та особливості четвертого кластеру банків України за даними на 01.04.2015 р.*

Кластер	Групи банків	Банки	Діапазони значень часток, %		
			ВЛА/А	СтК/П	БК/П
1	2	3	4	5	6
	1 (14)	ПриватБанк, Укрексімбанк, Ощадбанк, Промінвестбанк, Сбербанк Росії, Укрсоцбанк, Райффайзен банк Аваль, Альфа-банк, ВТБ	4,47-32,84	4,46-41,87	2,96-17,52
4 (79 банків)	1	банк, Банк Фінанси і кредит, ПУМБ, УкрСиббанк, ОТП банк			
	2 (14)	Креді Агріколь банк, Банк Фінансова ініціатива, Банк Південний, Інг банк Україна, Банк Хрещатик, Фідобанк, Сітібанк, Банк Кредит Дніпро, Мегабанк, Платіnum банк, Укрінбанк, Кредобанк, Універсал банк, Діамант банк	3,18-25,71	0,7-25,15	4,56-15,06
	3 (19)	Банк Восток, Прокредіт банк, Банк інвестицій та заощаджень, Український професійний банк, Банк Національні інвестиції, Фортуна-банк, Авант-банк, Таскомбанк, БМ банк, Віес банк, Індустріал банк, Ідея банк, Банк Національний кредит, Марфін банк, Банк Аркада, Банк Форвард, УкрБізнесбанк, Банк Сокті, Фінбанк	0,6-45,64	5,31-23,78	6,7-29,23
	4 (32)	Банк Михайлівський, Місто банк, Банк Капітал, СЕБ Корпоративний банк, Радікал банк, Банк Глобус, Юнекс банк, Банк Преміум, Банк Львів, Перший інвестиційний банк, Полтава банк, Петрокоммерц-Україна, Банк Грант, Європромбанк, Дойче банк ДБУ, Банк Траст, Банк Січ, Банк Контракт, Банк Софійський, Кредитвест Банк, Агропромбанк, Мега банк, Банк Столичний, Артем-банк, Полікомбанк, Акордбанк, Асвіо банк, Профін банк, Регіон-банк, Банк Траст-капітал	0,16-91,24	5,38-28,11	8,69-30,61

* Джерело: Розраховано автором за статистичними даними [6-9]

Отже, банки цього кластеру є банками-лідерами на вітчизняному ринку банківських послуг, які утримують провідні конкурентні позиції. Вони мають найбільшу конкурентоспроможність на ринку, конкурентні переваги на напрямках залучення клієнтських пасивів та розміщення їх у кредитні операції, незважаючи на пропозиції банків-конкурентів з інших кластерів. Це забезпечує їм найвищий рівень ефективності діяльності в цілому порівняно з іншими банками України, але супроводжується великим ризиком, хоча ступінь захищеності своїх зобов'язань капіталом на достатньому рівні.

Банкам-лідерам для збереження своїх позицій в сучасних умовах діяльності

необхідно формувати конкурентні переваги за рахунок впровадження нових банківських технологій, для чого впроваджувати сучасні методики стратегічного управління їх розвитком.

Висновки. Сучасні умови функціонування банківського ринку свідчать про необхідність розробки та впровадження стратегічного управління конкурентоспроможністю банку, розвитку нових методик формування і реалізації конкурентних переваг та стратегій. Результати проведеного кластерного аналізу дозволяють визначити конкурентну позицію кожного окремого банку, залежно від того, до якого кластеру він належить. Крім того, проведена кластеризація банків допомагає визначити конкурентоспроможність кожного з банків більш точно, оскільки вона була здійснена не на 1-2-х абсолютних показниках, а на трьох відносних показниках, що відображають результати діяльності банків за різними напрямками, а тому, краще за абсолютні.

Використання методологічних положень проведення кластерного аналізу конкурентоспроможності банків сприяє впровадженню методів якісного стратегічного управління з метою набуття конкурентних переваг на ринку банківських послуг, а також надає можливість вищому менеджменту і керівництву банку забезпечити оптимальну пропорційність між пропозицією і попитом на банківські послуги і, тим самим, вирішувати перспективні та поточні завдання раціоналізації процесів надання банківських послуг і створення умов для посилення конкурентоспроможності вітчизняних банків на фінансовому ринку.

Література

1. Мандель, И. Д. Кластерный анализ [Текст] / И. Д. Мандель. – М. : Финансы и статистика, 1988. – 176 с.
2. Орлов, А. И. Нечисловая статистика [Текст] / А. И. Орлов. – М. : МЗ–Пресс, 2004. – 513 с.
3. Punj, G. Cluster analysis in marketing research: review and suggestions for application [Text] / G. Punj, D. W. Stewart // *Journal of Marketing Research*. – 1983. – № 20. – P. 134–148.
4. Romesburg, C. Cluster Analysis for Researchers [Text] / C. Romesburg. – Morrisville, North Carolina : Lulu.com, 2004. – 344 p.
5. 5.Arabie, P. Clustering and classification [Text] / P. Arabie, L. J. Hubert, G. Soete. – Singapore : WorldScientific, 1996. – 490 p.
6. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/>.
7. Офіційний сайт Незалежної асоціації банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nabu.com.ua/>.
8. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
9. Офіційний сайт Асоціації банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aub.org.ua/>.
10. Вовк, В. Я. Стратегічне управління конкурентоспроможністю банків [Текст] : монографія / В. Я. Вовк. – Харків : НТМТ, 2011. – 336 с.

Стаття надійшла до редакції 18.11.2015

© Соцька Ю. І.

References

1. Mandel, I. D. (1988). *Klasternyu analiz*. Moskva: Finansy i statistika.
2. Orlov, A. I. (2004). *Nechislovaia statistika*. Moskva: MZ-Press.
3. Punj, G., & Stewart, D. W. (1983). Cluster analysis in marketing research: review and suggestions for application. *Journal of Marketing Research*, 20, 134-148.
4. Romesburg, C. (2004). *Cluster Analysis for Researchers*. Morrisville, North Carolina: Lulu.com.
5. 5.Arabie, P., Hubert, L. J., & Soete, G. (1996). *Clustering and classification*. Singapore: WorldScientific.
6. *Official site of National Bank of Ukraine*. Available at <http://www.bank.gov.ua/>
7. *Official site of Independent Association of the banks of Ukraine*. Available at <http://www.nabu.com.ua/>
8. *Official site of State Statistics Service of Ukraine*. Available at <http://www.ukrstat.gov.ua/>
9. *Official site of the Association of the banks of Ukraine*. Available at <http://www.aub.org.ua/>
10. Vovk, V. Ya. (2011). *Stratehichne upravlinnia konkurentospromozhnistiu bankiv*. Kharkiv: NTMT.

Received 18.11.2015

© Sotska Y. I.